

УДК 342.924 (477)

ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

Венгер Ю.В., здобувач

*Сумський державний університет, вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, Україна
Yuriy.Venger@ukr.net*

У статті досліджено думки науковців щодо питань походження принципів державної політики у сфері стандартизації в Україні та їх зв'язку з принципами державного управління. Визначено функціональне призначення принципів державної політики у сфері стандартизації в Україні.

Ключові слова: державна політика, державне управління, закон, принцип, принципи державної політики, стандартизація.

ПРИНЦИПЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ В СФЕРЕ СТАНДАРТИЗАЦИИ

Венгер Ю.В.

*Сумский государственный университет, ул. Римского-Корсакова, 2, г. Сумы, Украина
Yuriy.Venger@ukr.net*

В статье исследованы мнения ученых по вопросам происхождения принципов государственной политики в сфере стандартизации в Украине и их связи с принципами государственного управления. Определено функциональное назначение принципов государственной политики в сфере стандартизации в Украине.

Ключевые слова: государственная политика, государственное управление, закон, принцип, принципы государственной политики, стандартизация.

PRINCIPLES OF STATE POLICY IN THE SPHERE OF STANDARDIZATION

Venger Yu.V.

*Sumy state university, str. Rimsky-Korsakov, 2, Sumy, Ukraine
Yuriy.Venger@ukr.net*

The formation of Ukraine as a sovereign constitutional state and its gradual integration into the global economic society require deliberate policy on the establishment of national standardization, with the approach of the quality/safety of manufactured based products, goods, services the requirements of international standards. That is why it becomes necessary to develop further research on the analysis of the state policy in the sphere of standardization in Ukraine, which in turn is driven by a whole range of reasons, primarily the further development of public management, formulating and implementing strategic programs of the state.

Public policy is developed through many circumstances and conditions of the public authorities, with the direct participation of public organizations and associations. But it is obvious the fact that everything connected with public policy emanates from authorized government entities, primarily its authorities. Thus, a mandatory feature of government policy is its authoritative nature and implementation in certain conditions, when using appropriate principles.

The origin of the principles of the state policy in the sphere of standardization in the first place should be considered from the standpoint of public management principles. In turn, the principles of public administration is a generalization of numerous legal mechanisms of control that can be applied; it is a certain model of the legal Department.

In this context, public administration in relation to government policy becomes a pure form of administrative-political and professional and public activity, where the subject of public administration is acting, the subject – society and social relations. Administrative relations between the subject and the object are imperious nature, that is, there is a clear hierarchy: the subject positions of authority at the time, such as object relations should to heed his instructions.

According to the author, the principles of the state policy in the sphere of standardization is to state governance principles, the function of which is to maintain a balance of public and private interest in the law and the resolution of disagreements that exist in the system of public relations – governance.

Key words: public policy, public administration, law, principle, principles of state policy, standardization.

Необхідність розвитку досліджень з аналізу державної політики у сфері стандартизації в Україні зумовлюється низкою причин, насамперед постановкою завдання з подальшого розвитку державного управління, розробленням і здійсненням стратегічних програм державотворення.

Упродовж останніх років відчутно зростає потреба в поширенні практичних знань щодо вироблення ефективної державної політики у сфері стандартизації, що й зумовлює актуальність нашого дослідження. Завдання статті є такими:

- 1) проаналізувати питання походження принципів державної політики у сфері стандартизації в Україні;

- 2) визначити функціональне призначення принципів державної політики у сфері стандартизації в Україні.

Дослідженню принципів державної політики у сфері стандартизації в Україні присвячено чимало наукових праць вітчизняних науковців, серед яких насамперед слід назвати В. Авер'янова, С. Братусь, Т. Брус, А. Васіну, Л. Гордієнко, Т. Ілларионову, В. Колпакова, В. Малиновського, А. Мельник, О. Оболенського, Е. Охотського, В. Романова, О. Рудик, В. Тертичка. Однак питання походження принципів державної політики у сфері стандартизації в Україні та їх функціонального призначення не вивчалися.

Становлення України як суверенної правової держави та її поступова інтеграція до світового економічного товариства потребують здійснення цілеспрямованої політики щодо утворення національної стандартизації з наближенням якості/безпеки виробленої на її основі продукції, товарів, послуг до вимог міжнародних стандартів. У зв'язку із цим до стандартів, технічних регламентів та інших нормативних документів у сфері стандартизації висуваються високі вимоги, які забезпечують розроблення й виробництво високоякісної продукції, товарів, послуг, раціональне використання всіх ресурсів, охорону зовнішнього середовища, безпеку праці, охорону здоров'я населення, захист його від шкідливих дій тощо.

У сучасній термінології існують різні змістовні дефініції «державна політика», проте вони зводяться до розуміння її як напрямів і способів діяльності зі здійснення державної влади. Державна політика – цілеспрямований курс дій уряду для вирішення певної проблеми чи сукупності взаємопов'язаних проблем. Вона керує процесом прийняття рішень і водночас є результатом політичного процесу [1, с. 46].

В. Романов, О. Рудик, Т. Брус надають спільне визначення поняття «державна політика», під яким розуміють відносно стабільну, організовану й цілеспрямовану діяльність уряду щодо певної проблеми, яка здійснюється ним безпосередньо або опосередковано та впливає на життя суспільства [2, с. 14].

В офіційних документах України пояснення поняття державної політики можна знайти в рішенні Конституційного Суду України № 2-рп/99 від 02.03.1999 р. (справа № 1-18/99), у якому в мотивувальній частині визначено: «Під державною політикою розуміються стратегічні напрями діяльності держави в економічній, соціальній, гуманітарній, екологічній, правовій та інших сферах її внутрішнього життя, а також у сфері відносин з іншими державами на певну історичну перспективу» [3].

На нашу думку, оптимальне визначення поняття «державна політика» надав В. Тертичка. Він вважає, що державна політика – це відносно стабільна, організована й цілеспрямована діяльність (бездіяльність) державних інституцій, здійснювана ними безпосередньо або опосередковано щодо певної проблеми чи сукупності проблем, яка впливає на життя суспільства [4, с. 82-83].

Аналізуючи думки науковців щодо поняття «державна політика», надамо його визначення: такі дії органів державної влади з вирішення проблем, які найбільш оптимально сприяють реалізації інтересів суспільства.

Державна політика розробляється з урахуванням багатьох обставин та умов органами державної влади за безпосередньої участі громадських організацій та об'єднань. Згідно з п.5 ч.1 ст.85 Конституції України найвищий рівень державної політики в Україні – її «засади» – визначаються парламентом, що пов'язано з повноваженням Верховної Ради України приймати закони. Президент України, як і в багатьох інших державах, є відповідальним за формування державної політики у сфері зовнішніх відносин, оборони й державної безпеки, що постає з його конституційних повноважень (п. п.3-5, 17-21 ч.1 ст.106, ст.107 Конституції України). Однак і глава держави, і парламент не мають власних механізмів реалізації державної політики в повному обсязі. Цю функцію здійснює виконавча влада, насамперед Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі виконавчої влади, який несе політичну відповідальність за реалізацію державної політики (п.п.3, 4 ст.116 Конституції України) [5].

Держава прагне впливати або безпосередньо управляти різними сферами суспільного життя шляхом використання правових, адміністративних, економічних чи політичних інструментів. Очевидним є той факт, що все, що пов'язане з державною політикою, виходить від уповноважених державою суб'єктів, насамперед її органів влади. Отже, обов'язковою ознакою державної політики є її владний характер та реалізація в певних умовах під час використання адекватних їй принципів.

«Великий тлумачний словник сучасної української мови» визначає поняття «принцип» як особливість, покладену в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб створення або здійснення чогось [6, с. 941].

С. Братусь пропонує таке визначення поняття: «Принцип – це провідний початок, закон цього руху матерії й суспільства, а також явищ, включених у ту чи іншу форму руху. Із цього постає, що принцип – рушійна сила або закон, що стосується саме цієї групи однорідних соціальних явищ» [7, с. 135]. Важливою перевагою наведеного визначення є те, що принцип розглядається як об'єктивна закономірність, властива певному явищу чи групі явищ.

Істотно розширила й уточнила досліджуване поняття Т. Ілларіонова, назвавши принципами керівні (відправні) начала, відповідно до яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин [8, с. 12].

На нашу думку, принципи є підставою права, містяться в його змісті, виступають орієнтирами у формуванні права, відбивають сутність права та основні зв'язки, які реально існують у правовій системі.

Згідно із ч.2 ст.4 Закону України «Про стандартизацію» від 05.06.2014 р. № 1315-VII державна політика у сфері стандартизації ґрунтується на таких принципах:

- 1) забезпечення участі фізичних і юридичних осіб у розробленні національних стандартів та кодексів усталеної практики;
- 2) відкритості й прозорості процедур розроблення та прийняття національних стандартів і кодексів усталеної практики з урахуванням інтересів усіх заінтересованих сторін;
- 3) неупередженого прийняття національних стандартів і кодексів усталеної практики на засадах консенсусу;
- 4) добровільного застосування національних стандартів і кодексів усталеної практики, якщо інше не передбачається нормативно-правовими актами;
- 5) відповідності національних стандартів і кодексів усталеної практики законодавству;
- 6) адаптації до сучасних досягнень науки й техніки, сприяння впровадженню інновацій та підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних виробників;
- 7) доступності національних стандартів і кодексів усталеної практики, а також інформації про них для користувачів;
- 8) пріоритетності прийняття в Україні міжнародних та регіональних стандартів і кодексів усталеної практики як національних;
- 9) дотримання міжнародних та регіональних правил і процедур стандартизації;
- 10) участі в міжнародній та регіональній стандартизації;
- 11) прийняття й дотримання суб'єктами стандартизації Кодексу добросовісної практики з розробки, прийняття та застосування стандартів відповідно до Угоди Світової організації торгівлі про технічні бар'єри у торгівлі, що є додатком до Марракеської Угоди про заснування Світової організації торгівлі від 15.04.1994 р. [9].

З огляду на вищевикладене вважаємо, що походження принципів державної політики у сфері стандартизації насамперед слід розглядати з позиції державно-управлінських принципів. Зокрема, дослідження слід розпочинати зі з'ясування сутності поняття «державне управління» та зв'язку державно-управлінських принципів із цією дефініцією, адже логічно припустити, що словосполучення «державно-управлінський принцип» виражає зв'язок певного принципу з поняттям державного управління.

В. Авер'янов вважає, що державне управління – це вид діяльності органів держави виконавчого й розпорядчого характеру, який полягає в організуючому впливі на суспільні відносини в економічній, соціально-культурній та адміністративно-політичній сферах шляхом застосування державно-владних повноважень [10, с. 169].

В. Колпаков під державним управлінням розуміє специфічну діяльність держави, що проявляється у функціонуванні її органів, які безперервно, планомірно, владно й у межах правових норм впливають на суспільну систему з метою її вдосконалення відповідно до державних інтересів [11, с. 55].

У Концепції адміністративної реформи в Україні, затвердженій Указом Президента України від 22.07.1998 р. № 810/98, проголошено: «Державне управління – вид діяльності держави, що полягає в здійсненні нею управлінського, тобто організуючого впливу на ті сфери й галузі суспільного життя, які вимагають певного втручання держави шляхом використання повноважень виконавчої влади. Водночас державне управління здійснюється також за межами функціонування виконавчої влади, наприклад, на рівні державних підприємств, установ та організацій. Завдяки цьому поняття «державне управління» за змістом є ширшим, ніж поняття «виконавча влада» [12].

У цьому контексті державне управління щодо державної політики стає власне видом адміністративно-політичної та професійно-публічної діяльності, у якій суб'єктом державного управління виступає держава, а об'єктом – суспільство й суспільні відносини. Управлінські відносини між суб'єктом та об'єктом мають владний характер, тобто при цьому присутня чітка ієрархія: суб'єкт наділяється владними повноваженнями, тоді як об'єкт таких відносин має лише виконувати отримані розпорядження.

А. Мельник, О. Оболенський, А. Васіна, Л. Гордієнко формують поняття «принципи державного управління» так: закономірності, відносини, взаємозв'язки, керівні засади, на яких ґрунтуються його організація й здійснення та які можуть бути сформульовані як певні правила. При цьому принципи не повинні сприйматися як постулати. На кожному етапі розвитку суспільства й держави постає потреба виокремлення та визначення принципів державного управління, оскільки очевидно, що не всі його закономірності, відносини та взаємозв'язки пізнано й описано через принципи. Практичне значення та дія принципів державного управління не залежать від них самих, а повністю визначаються ставленням до них людей [13, с. 37].

Є. Охотський описує поняття «принципи державного управління» таким чином: науково обґрунтовані й законодавчо закріплені положення, відповідно до яких будується, функціонує та розвивається система державного управління як система. Це такі фундаментальні ідеї й положення:

- які відображають найбільш істотні, головні, об'єктивно необхідні закономірності, відносини та взаємозв'язки владарювання й державного управління;
- які характеризують лише найбільш стійкі відносини та зв'язки;
- які носять загальний, а не приватний характер, охоплюють переважно ті відносини й взаємозв'язки, які притаманні управлінню як цілісному соціальному явищу. Саме тому до знакових властивостей принципів державного управління належать їх діалектичність і системність [14, с. 228].

В. Малиновський, досліджуючи поняття «принципи державного управління», визначає їх як фундаментальні істини, закономірності, керівні правила, основні положення, норми поведінки, виражені у вигляді певного наукового положення, закріпленого переважно в правовій формі, якого повинні дотримуватися органи державного управління та державні службовці у своїй діяльності [15, с. 123].

Логіка взаємозв'язку між закономірностями, законами та принципами зумовлює інший підхід: принципи мають класифікуватися за законами, дію яких вони відбивають. Узагальнення наведених позицій і практики функціонування управлінських систем у виробництві та на рівні держави дозволяє стверджувати, що певна частина принципів відбиває такі «суттєві, необхідні, сталі й повторювані зв'язки явищ і процесів», що можуть розглядатися сьогодні як закони державного управління [16, с. 11].

Закон (*lex, leges*) – це юридична норма, яка у відповідній формі видається компетентним органом державної влади та є загальнообов'язковою [10, с. 247].

Поняття «закон», «принцип» у науково-теоретичному розумінні є базовими, виступають своєрідними точками відліку, що задають концептуальне бачення предмета будь-якої науки. Обидва поняття фактично відображають один і той же фрагмент дійсності, проте в різній формі: закон – у вигляді образу (позитивного знання), а принцип – у вигляді певної вимоги (регулятивної норми). Відмінність принципу від закону полягає також у тому, що його може бути сформульовано на основі не одного, а декількох законів, а також він є вираженням тієї чи іншої загальної форми буття, тієї чи іншої властивості матеріальних та ідеальних утворень.

Для теорії державного управління поняття «закон» є основоположним через його надзвичайно важливу роль як юридичного терміна, адже реалізація державної влади в управлінських процесах, упорядкування суспільного життя відбувається через правове регулювання, у якому закон виступає

як нормативний акт вищої юридичної сили. У свою чергу принципи державного управління – це узагальнення численних механізмів правового управління, які можуть бути застосованими; це певна модель правового управління.

З огляду на вищевикладене постає, що принципи державної політики у сфері стандартизації є державно-управлінськими принципами, функціональним призначенням яких є підтримання балансу публічного й приватного інтересів у праві та вирішення протиріч, що існують у системі «суспільні відносини – державне управління».

ЛІТЕРАТУРА

1. Олефірова А.П. Сертификация услуг : учеб. пособие / – Улан-Удэ : Изд-во ВСГТУ, 2005. – 192 с.
2. Романов В. Вступ до аналізу державної політики : навчальний посіб. / В. Романов О. Рудик, Т. Брус. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. – 238 с.
3. Рішенні Конституційного Суду України № 2-рп/99 від 02 березня 1999 року, Справа № 1-18/99 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ccu.gov.ua>
4. Тертичко В. Державна політика : аналіз та здійснення в Україні / В. Тертичко. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. – 750 с.
5. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
7. Гражданское право : учеб. для вузов / Н.Г. Валева и др. ; под общ.ред. Т.И. Илларионовой и др. – М. : Изд. группа НОРМА – ИНФРА-М, 1998. – Ч. 1. – 453 с.
8. Ткач Г.Й. Принципи адміністративного права / Г.Й. Ткач // Адміністративне право України. Академічний курс : в 2 т. – К. : Юридична думка, 2007-2004. – Т. 1. – 2007. – 584 с.
9. Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 р. № 1315-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>
10. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. академ. НАН України Ю.С. Шемшученка. – К. : Видавництво «Юридична думка», 2007. – 990 с.
11. Колпаков В.К. Адміністративне право України : підручник / В.К. Колпаков. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.
12. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22.07.1998 р. №810/98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
13. Державне управління : навч. посіб. / А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна, Л.Ю. Гордієнко ; за ред. А.Ф. Мельник. – К. : Знання-Прес, 2003. – 343 с.
14. Охотский Е.В. Государственное управление в современной России : учебно-методический комплекс / Е.В. Охотский. – М. : МГИМО (У) МИД России, 2008. – 548 с.
15. Малиновський В.Я. Державне управління : навчальний посібник / В.Я. Малиновський. – Луцьк : Ред.-вид. відд. «Вежа», 2000. – 558 с.
16. Структурно-функціональне забезпечення діяльності територіальних органів влади / Н.М. Мельтюхова, В.В. Корженко, Г.С. Одіцова та ін. ; за заг. ред. Н.М. Мельтюхової. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2007. – 244 с.

REFERENCES

1. Olefirova, A.P. (2005), *Sertifikatsiya usluh : ucheb. posobie* [Certification of services : teaching aid], Izd-vo VSGTU, Ulan Ude, Russia.
2. Romanov, V., Rudik, O. and Brus, T. (2001), *Vstup do analizu derzhavnoyi polityky : navchalniy posib*. [Introduction to public policy analysis : teaching aid], Vydavnytstvo Solomiyi Pavlychko «Osnovy», Kyiv, Ukraine.

3. “Decision of the Constitutional Court of Ukraine № 2-п/99 of March 2, 1999, Case № 1-18/99”, available at : <http://www.ccu.gov.ua>
4. Tertychko, V. (2002), *Derzhavna polityka : analiz ta zdiysnennya v Ukrayini* [Public policy : analysis and implementation in Ukraine], Vydavnytstvo Solomiyi Pavlychko «Osnovy», Kyiv, Ukraine.
5. “Constitution of Ukraine”, available at : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>
6. Busel, V.T. (editor) (2002), *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoyi ukrayinskoyi movy* [Great Dictionary of Modern Ukrainian], VTF «Perun», Irpin ; Kyiv, Ukraine.
7. Valeeva, N.G., Illarionova, T.I. et al. (1998), *Hrazhdanskoe pravo : ucheb. dlya vuzov* [Civil law : textbook for universities], Izd. hruppa NORMA – INFRA-M, part 1, Moscow, Russia.
8. Tkach, G.Y. (2007), “Principles of administrative law”, *Administratyvne pravo Ukrayiny. Akademichnyi kurs : v 2 t.* [Administrative law of Ukraine. Academic course : in 2 vol.], – K. : Yurydychna dumka, 2007-2004, vol. 1, Kyiv, Ukraine.
9. “On Standardization : Law of Ukraine of 05.06.2014 № 1315-VII”, available at : <http://zakon4.rada.gov.ua>
10. Shemshuchenko, Yu.S. (2007), *Velykyi entsyklopedychnyi yurydychnyi slovnyk* [Great Encyclopedic Dictionary of Law], Yurydychna dumka, Kyiv, Ukraine.
11. Kolpakov, V.K. (1999), *Administratyvne pravo Ukrayiny : pidruchnyk* [Administrative law of Ukraine : textbook], Yurinkom Inter, Kyiv, Ukraine.
12. “On measures to implement the Concept of administrative reform in Ukraine : Order of the President of Ukraine of 22.07.1998 №810/98”, available at : <http://zakon1.rada.gov.ua>
13. Melnik, A.F., Obolenskiy, O.Yu., Vasina, A.Yu. and Hordienko, L.Yu. (2003), *Derzhavne upravlinnya : navch. posib.* [Public administration : teaching aid], Znannya-Pres, Kyiv, Ukraine.
14. Ohotskiy, E.V. (2008), *Hosudarstvennoe upravlenie v sovremennoy Rossii : uchebno-metodicheskiy kompleks* [Public administration in modern Russia : educational and methodical complex], MGIMO (U) MFA of Russia, Moscow, Russia.
15. Malinovskiy, V.Ya. (2000), *Derzhavne upravlinnya : navchalniy posibnik* [Public administration : teaching aid], Redaktsiyno-vydavnychiy viddil «Vezha», Lutsk, Ukraine.
16. Meltyuhova, N.M., Korzhenko, V.V., Odintsova, G.S. et al. (2007), *Strukturno-funktsionalne zabezpechennya diyalnosti terytorialnykh orhaniv vlady* [Structural and functional support of the local authorities], Vyd-vo KharRI NADU «Mahistr», Kharkiv, Ukraine.

УДК 316.48: 364.65 – 058.66 (477) ЧАЕС

ПОНЯТТЯ СПОРІВ ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ КАТАСТРОФИ

Карась Б.О., аспірант

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 60, м. Київ, Україна
karasboris@ukr.net*

У статті досліджується співвідношення адміністративно-правового спору та спорів щодо соціального захисту населення. Зокрема, проводиться аналіз поняття «правовий спір». Вважаємо, що юридичний конфлікт і правовий спір співвідносяться як родові й видові явища. Дослідження проводиться з огляду на чинне законодавство України. У статті наводиться аргументація щодо виокремлення соціальних спорів як виду адміністративно-спору. На основі отриманих результатів виокремлюються ознаки спорів щодо соціального